

Ks. Krystian Gawron

Archidiecezja Częstochowska

krystgawron@gmail.com

ORCID: 0009-0004-1168-4337

Submitted: 05.04.2025; accepted: 11.07.2025.

Księża częstochowscy we Francji w 100 lecie Archidiecezji Częstochowskiej

O ile od wczesnego średniowiecza Francję nazywa się *fille aînée de l'Église* (pierworodną córką Kościoła), Polska wciąż nazywana jest we Francji *fille cadette de l'Église* (najmłodszą córką Kościoła). Relacje między Kościołem we Francji i Kościołem w Polsce od wieków posiadały solidną bazę wspólnych wartości katolickiego *Credo*. Rzutowało to na całokształt relacji bodaj na wszystkich płaszczyznach współdziałania, także na płaszczyźnie studiów teologicznych, refleksji w dziedzinie duchowości, a od czasu powstania 17 lutego 1836 r. Polskiej Misji Katolickiej we Francji – także na płaszczyźnie duszpasterstwa polonijnego. Warto wspomnieć, że pierwszym polskim studentem na paryskiej Sorbonie był niejaki Jakub z Siewierza, a podczas dwóch kadencji rektorem prastarego Uniwersytetu w Montpellier był nasz rodak. Kiedy po libertyńskiej rewolucji 1968 roku Kościół we Francji zmagał się z głębokim kryzysem powołań kapłańskich, Kościół w Polsce wysłał do duszpasterstwa francuskiego około trzystu księży w ramach programu *Fidei Donum*. Warto zaznaczyć, że Kościół w Polsce wciąż uzupełnia braki duszpasterzy Kościoła we Francji nawet po hekatombie polskiego duchowieństwa w czasie niemieckiej okupacji. Wielu polskich księży *fideidonistów* zostało z czasem inkardynowanych do diecezji we Francji.

Diecezja częstochowska, erygowana w 1925 roku, budowała swoje struktury (np. dwa wyższe seminaria duchowne) w tym relatywnie krótkim okresie historii

i (dodajmy od razu) w trudnym czasie drugiej wojny światowej, opresji władz komunistycznych i głębokich przemian społecznych. Izolowanie Kościoła w Polsce „żelazną kurtyną” – od świata w ogóle, a od Zachodu w szczególności, trwało niemal do lat 70. ubiegłego wieku. Dopiero wybór Papieża Polaka pozwolił na lapidarne stwierdzenie Jana Pawła II: „Pologne n’est plus Eglise du silence” (Kościół w Polsce przestaje być *kościółem milczenia*). Słynne stało się też od razu powiedzenie paryskiego kardynała Jeana Marie’ii Lustigera: „Polacy! Nie jesteście dla nas jakąś emigracją. Dla Kościoła we Francji jesteście drogocennym skarbem”. Miał on bowiem świadomość wkładu naszych rodaków w rozwój duszpasterstwa francuskiego w Paryżu i w ogóle na terenie całej Francji, zwłaszcza w okresie międzywojennym. Polacy w północnej Francji (pół miliona!), w Alzacji, w Lotaryngii, a także we Francji środkowej, zachodniej i południowej bardzo licznie uczestniczyli w działaniach duszpasterstwa, w pielgrzymkach, w akcjach charytatywnych, w budowie bądź w odbudowie świątyń różnych diecezji francuskich. Wyraźnie stało się to widoczne zwłaszcza wtedy, kiedy galopująco zaczęły pustoszyć kościoły francuskie. Do dzisiaj wielu naszych rodaków należy do struktur różnych diecezji francuskich – trzeba zauważyć, że spośród Polaków mieszkających we Francji pewną część stanowili (i stanowią dalej) wierni z terenów archidiecezji częstochowskiej. Już wtedy była to synodalność *in actu* zarówno w duszpasterstwie polonijnym, jak i w duszpasterstwie francuskim.

Wkład wiernych i księży archidiecezji częstochowskiej w życie Kościoła we Francji, biorąc pod uwagę choćby ww. aspekty, był raczej skromny, choć ważny i rzeczywisty. Oczywiście zostanie tu zupełnie pominięta sfera wizyt pielgrzymkowych z Polski i ze środowisk polonijnych całego świata do sanktuariów Francji: indywidualnych, kapłańskich, parafialnych bądź diecezjalnych. Niemniej na tle kontaktów ogólnopolskich jedynie archidiecezja częstochowska wprowadziła w latach 90. ubiegłego stulecia stałe „więzi bliźniacze” Częstochowy z Lourdes. Te więzi zbratania nie ograniczały się do relacji tylko duszpasterskich. Obejmowały bowiem: sanktuaria, miasto, szkoły i różne stowarzyszenia. Takie relacje niosą nadal perspektywę obiecujących owoców duszpasterskich i kulturowych.

Nie jest możliwe przedstawienie, ilu kapłanów z Częstochowy przybywało do Francji indywidualnie, grupowo czy włączonych w różne grupy pielgrzymkowe. Od powstania diecezji częstochowskiej do II wojny światowej, i potem: podczas samej wojny i okresu zamknięcia Polski za żelazną kurtyną aż do lat 70. XX wieku, nie odnotowuje się zaangażowania księży częstochowskich ani w duszpasterstwo polonijne, ani w duszpasterstwo francuskie. Nie odnotowano też w tym okresie nazwisk księży częstochowskich studiujących na uczelniach katolickich we Francji.

Jedynymi przedstawicielami częstochowskimi byli dwaj alumni wyzwoleni z obozu koncentracyjnego w Dachau, którzy dotarli do Paryża dzięki francuskiemu współwięźniowi – Edmondowi Micheletowi, działaczowi Akcji Katolickiej. Notabene

Edmond Michelet po wojnie został nawet ministrem w rządzie Charlesa de Gaule’a. Ci dwaj alumni pochodzili z diecezji częstochowskiej i otrzymali formację seminaryjną w Polskim Seminarium Duchownym w Paryżu. Po święceniach kapłańskich z rąk nuncjusza apostolskiego arcybiskupa Giuseppe Roncalli’ego (późniejszego Jana XXIII) zdecydowali się jednak nie wracać do Polski. Ksiądz Aleksander Nawrocki, wyświęcony w roku 1949, pozostał w strukturach duszpasterstwa polonijnego Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Ksiądz Jan Dziurkowski, wyświęcony w roku 1951, został inkardynowany do diecezji w Tuluzie. Pochodzący z parafii Matki Bożej Anielskiej w Dąbrowie Górniczej kleryk Józef Woliński zaraz po wojnie przyjechał w odwiedziny do rodziny we Francji. Dosłownie kilka dni później rozpoczęła się zimna wojna. Po ukończeniu formacji w Seminarium Polskim w Paryżu Józef Woliński przyjął święcenia kapłańskie w 1956 r. i poprosił o inkardynację do diecezji warszawskiej, mimo że pozostawał na stałe w Paryżu. Po specjalizacji w patrologii został zatrudniony jako wykładowca w Instytucie Katolickim, gdzie zdobywał kolejne stopnie naukowe aż do profesury, stając się światowym autorytetem wśród patrologów. Aż do 2025 roku pełnił on funkcję ojca duchownego w Seminarium Polskim w Paryżu. Czas powojennej konfrontacji ideologicznej Wschodu z Zachodem całkowicie uniemożliwił zewnętrzną komunikację intereklezyjną i trwał nawet w okresie przed- i bezpośrednio posoborowym. Relacje eklezjalne Polski i Francji ograniczały się do sfery duchowej. Wtedy właśnie upowszechniło się na Zachodzie wyrażenie „Kościół Milczenia”. Wyjazdy duszpasterzy czy księży–studentów nie były po prostu możliwe.

Ważnym miejscem studiów dla częstochowskich księży–studentów był (i jest nadal) Instytut Katolicki w Paryżu. Ze względów ustrojowych w Polsce Instytut ten stał się dla nich dostępny dopiero od lat 70. XX wieku. Swoistym wyjątkiem był pobyt naukowy we Francji krakowskiego księdza, Stanisława Nowaka, który po obronie świetnego doktoratu z teologii duchowości pełnił obowiązki ojca duchownego w Krakowskim Seminarium Duchownym, zaś 8 września 1984 r. został ordynariuszem diecezji częstochowskiej. Ksiądz Stanisław Nowak rozpoczął swoje studia specjalistyczne w Instytucie Katolickim w Paryżu w burzliwym roku 1968. Udając się do promotora z propozycją tematu pracy doktorskiej, jak sam wspominał, musiał pokonywać barykady studenckiej rewolucji na *Rue Gay Lussac* w *Quartier Latin*. W czasie studiów zamieszkał w Polskim Seminarium Duchownym, które wówczas mieściło się w *Collège des Irlandais* w Dzielnicy Łacińskiej. Ówczesny rektor tegoż seminarium, ksiądz infułat Antoni Banaszak, powierzył mu posługę ojca duchownego dla emigracyjnych seminarzystów oraz odpowiedzialną rolę rozeznawania powołań kapłańskich zgłaszających się kandydatów. Jako ordynariusz częstochowski stał na czele diecezjalnego prezbiterium w latach 1984–2012. Od lat 80. ubiegłego stulecia częstochowscy księża–profesorowie i księża–studenci mogli już przyjeżdżać do Francji na krótszy bądź dłuższy okres (semestr, rok akademicki, lata doktoranckie,

na czas gromadzenia materiałów do swoich doktoratów bądź habilitacji). Zasadniczo częstochowscy księża–studenci mieszkali w Seminarium Polskim w Paryżu: Kazimierz Szymonik, Teofil Siudy, Wojciech Pazera, Andrzej Oleś, Krzysztof Orzeszyna, Marian Szczerba, Bogdan Blajer, Marian Szymonik, Łukasz Dyktyński i inni, także piszący te słowa ksiądz Krystian Gawron. Częstochowscy księża–studenci będący na studiach specjalistycznych w Lublinie, w Warszawie czy na uczelniach zagranicznych (włoskich czy hiszpańskich) także regularnie przybywali do Paryża na letnie kursy języka francuskiego. Na kursy te trafiali także częstochowscy księża misjonarze udający się do krajów francuskojęzycznych: ksiądz Ryszard Słowikowski i ksiądz Eugeniusz Bubak.

Odrębne badania należy także poświęcić częstochowskim księżom, którzy byli zaangażowani w duszpasterstwo polonijne we Francji: Zygmunt Zarzycki, Wacław Szubert, Ksawery Sokołowski, Krzysztof Artmatys, Krzysztof Nowak, Michał Biedak i piszący te słowa Krystian Gawron.

Ks. Zygmunt Zarzycki otrzymał w roku 1976 pozwolenie księdza biskupa Stefana Bareły, żeby podjąć posługę dla Polonii we Francji. Jako kapłan diecezji częstochowskiej przybył do Francji w roku 1980. Początkowo posługiwał rodakom jak wikariusz u boku księdza proboszcza Bronisława Bieszczada w polonijnej parafii w Miluzie (Mülhouse) w diecezji Strasbourg. Po przejściu na emeryturę księdza Bieszczada, ksiądz Zygmunt Zarzycki został tam polonijnym duszpasterzem. Po przyswojeniu sobie języka francuskiego, w 1983 roku ksiądz Zygmunt Zarzycki został mianowany proboszczem francuskiej parafii w Wittenheim, pozostając jednak w kontakcie ze wspólnotą polską w Miluzie. Był duszpasterzem cenionym zarówno przez rodaków, jak i przez Francuzów. Z czasem ksiądz Zygmunt Zarzycki otrzymał inkardynację do diecezji Strasburg. W latach 90. ksiądz Zarzycki gościnnie przyjął u siebie księdza biskupa Stanisława Nowaka. Przez wiele lat ksiądz Zarzycki pracował dla Kościoła we Francji jako proboszcz w parafiach: Wittenheim, Wittelsheim i Staffelfelden. Będąc emerytem, przyjął status *prêtrecoopérateur* (duszpasterza pomocniczego) w rejonie Sundgau–Magny (skupiającym 15 parafii). Tam też posługiwał aż do śmierci w roku 2019.

Ks. Ksawery Sokołowski po latach posługi w Rzymie przybył do Polskiej Misji Katolickiej we Francji w 1987 roku i podjął posługę polonijnego duszpasterza w parafii Świętej Teresy od Dzieciątka Jezus w Miluzie. Duszpasterzował tam do roku 1993. Podobnie jak ksiądz Zygmunt Zarzycki pełnił on początkowo obowiązki koadiutora, a następnie został proboszczem ww. parafii. Do dzisiaj trwa w Alzacji żywa pamięć o jego działalności duszpasterskiej i humanitarnej na rzecz rodaków, którzy znaleźli się we Francji po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego. Ksiądz Ksawery Sokołowski był również dziekanem dekanatu południowo-wschodniego

Polskiej Misji Katolickiej we Francji i z tego też tytułu należał także do Rady Duszpasterskiej Misji. Ksiądz Ksawery Sokołowski opuścił Francję w roku 1993, żeby objąć rektorat Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii.

Ks. Wacław Szubert przybył do Francji w roku 1981 i po krótkim pobycie w domu sióstr urszulanek w Grenoble spędził cały rok we francuskim domu dla księży w Paryżu na nauce języka francuskiego. W latach 1983–1986 był duszpasterzem Polonii w Baudres (dekanat Polskiej Misji w środkowej Francji). Przez kilka lat duszpasterzował wśród rodaków w Dechy (dekanat północnej Francji), by w końcu przez 21 lat – aż do 2015 roku – prowadzić najważniejszą polonijną placówkę we Francji: parafię pw. Matki Bożej Wniebowzięcia – w samym sercu Paryża, powszechnie znanej jak *Concorde*. W tym też czasie ksiądz Wacław Szubert był cenionym dziekanem polonijnego dekanatu paryskiego. Od 1989 roku był redaktorem naczelnym polonijnego tygodnika *Głos Katolicki*, który w tysiącach nakładu docierał do rodaków na terenie całej Francji i francuskojęzycznej części Belgii. Był przy tym cenionym publicystą, rekolekcjonistą, inicjatorem myśli redakcyjnych dla periodyków polonijnych polskich misji katolickich w całej Europie. Razem z profesorem Włodzimierzem Dłubaczem z Wydziału Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przez kilkanaście lat (od 1999 do 2015 roku) był dyrektorem Studium Filozoficzno-Etyczno-Społecznego przy Polskiej Misji Katolickiej we Francji, w którym uczestniczyło łącznie ponad 1200 studentów. Wielu spośród nich zwieńczyło swoje studia licencjatem bądź doktoratem. W 2016 roku ksiądz Wacław Szubert przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Seminarium Polskim w Paryżu. Czas emerytury ofiarne poświęca w paryskich sanktuariach oraz w polonijnym duszpasterstwie jako spowiednik.

Ks. Krystian Gawron po kilku latach pracy w Polskiej Misji Katolickiej w Wielkiej Brytanii został skierowany przez księdza kardynała Władysława Rubina na studia doktoranckie na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Wracając, by odpracować czas studiów w Anglii, ksiądz Krystian Gawron czekał na angielską wizę wjazdową w Paryżu i uczył się języka francuskiego. W tym czasie zaistniała potrzeba zatrudnienia profesora i wychowawcy w Seminarium Polskim w Paryżu. Zamiast więc udać się do Anglii, ksiądz Krystian Gawron (decyzją księdza kardynała Józefa Glempa), w 1982 roku podjął pracę wykładowcy teologii fundamentalnej w ww. seminarium. Wspierał również to seminarium w prowadzeniu działalności administracyjnej. Spełniając te posługi, ksiądz Krystian Gawron równocześnie udzielał się przez 16 lat jako wolontariusz w papieskiej organizacji *L'Aide à l'Eglise en Détresse* (Pomoc Kościołowi w Potrzebie) oraz jako wykładowca w europejskiej szkole katolickich dziennikarzy (*Institut Schumann*) w Brukseli. Dzięki jego czteroletnim staraniom Polskie Seminarium w Paryżu, przy aprobacie

Konferencji Episkopatu Polski, znalazło nową lokalizację w Issy-les-Moulineaux na przedmieściach Paryża. Po wykonaniu wszystkich adaptacyjnych prac nowego miejsca ksiądz kardynał Józef Glemp obsadził stanowiska w Polskim Seminarium według „swojego klucza” i w ten sposób ksiądz Krystian Gawron zakończył swój pierwszy pobyt we Francji w roku 1999. Po ośmioletniej posłudze jako rektor Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii ksiądz Krystian Gawron powrócił do Francji na swój drugi pobyt i objął misję wicerektora Polskiej Misji Katolickiej (od 2008 do 2023 roku). Od 2013 roku był nadto odpowiedzialnym za Seminarium Polskie w Paryżu. O ile podczas swojego pierwszego pobytu zorganizował obchody związane z 150-leciem Polskiej Misji Katolickiej we Francji, o tyle podczas drugiego pobytu przyszło mu organizować obchody 175-lecia powstania tego duszpasterstwa. Wtedy zostało przez niego zorganizowanych pięć międzynarodowych sympozjów naukowych w poszczególnych regionach Francji. Na stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości ksiądz Krystian Gawron pilotował powstanie *polonicum*: Kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej Królowej Polski w Katedrze Notre-Dame. Równocześnie została przeprowadzona modernizacja budynku Seminarium Polskiego z XIX wieku według wymogów XXI wieku. W roku 2021 w dziedzinie „Osobowość Roku” ksiądz Krystian Gawron został wybrany we Francji „Polakiem Roku”. Zakończył on swój pobyt we Francji w roku 2023 i powrócił do Częstochowy.

Ks. Krzysztof Armatys wyświęcony w diecezji częstochowskiej przez dwa lata był wikariuszem w parafii Świętego Antoniego w Koziegłówkach, a potem w Dąbrowie Górniczej. Otrzymał zgodę księdza arcybiskupa Stanisława Nowaka na podjęcie pracy duszpasterskiej w Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Przybył do Francji w roku 1992. Ksiądz Krzysztof Armatys był duszpasterzem polonijnym początkowo w diecezji Tulon (parafia Les Boussets), a później od 1994 do 1999 roku w diecezji Nicea. W roku 1999 opuścił szeregi duszpasterzy polonijnych i został inkardynowany do diecezji nicejskiej. W ramach tamtejszych struktur diecezjalnych przez pewien czas odpowiadał za wydział katechetyczny. Był też duszpasterzem we francuskiej parafii w Alpach Śródziemnomorskich. Obecnie jest emerytem i zamieszkuje w jednej z centralnych parafii w Nicei.

Ks. Krzysztof Nowak wszedł w szeregi polonijnych duszpasterzy Polskiej Misji Katolickiej w roku 2009. Po kursie języka francuskiego, od 2010 roku przez trzy lata ksiądz Krzysztof Nowak odpowiadał za Polski Ośrodek Duszpasterski w Rennes. W tym czasie był on także wikariuszem pomocniczym we francuskich parafiach w Tintignac i w Montfort sur Meu, więc w ośrodku kultu maryjnego założonym przez samego św. Ludwika de Montfort. W roku 2013 został przeniesiony do posługi rodakom w Chelles w Regionie Paryskim, który opuścił w roku 2014 i powrócił do archidiecezji częstochowskiej.

Ks. Michał Biedak otrzymał pozwolenie księdza arcybiskupa Wacława Depo na podjęcie posługi duszpasterskiej w ramach Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Do Francji przybył on w roku 2014. Przez rok mieszkał w Polskim Seminarium w Paryżu. Czas dzielił na naukę języka francuskiego i kapelanię w domu dla studentek w Bagneux prowadzonym przez siostry nazaretanki oraz na doraźną pomoc w polonijnych ośrodkach duszpasterskich. Od 2015 roku został samodzielnym duszpasterzem rodaków na przedmieściach Paryża: w parafii Sainte Baudille w Neuilly sur Marne. Ksiądz Michał Biedak może szczycić się po misjonarsku tym, że *de facto* założył nową placówkę duszpasterską w 2015 roku. W ciągu kilku lat, od 2015 do 2021, z jego inicjatywy powstał tam prężny polonijny ośrodek duszpasterski pw. Świętego Jana Pawła II ze wszystkimi wymaganymi strukturami. Przy tym ośrodku ksiądz Michał Biedak powołał także szkołę polonijną, chóry, zespoły służby liturgicznej ołtarza, grupy młodzieżowe. Po sześciu latach ksiądz Michał Biedak powrócił do rodzimej archidiecezji częstochowskiej.